

بخش هفتم

آماده‌سازی^۱ رواندرمانگران

از سالهای ۱۹۷۱ گائیس گروهایی برای آماده‌سازی رواندرمانی تشکیل می‌داده است.. این گروهها در دوره‌ای کوتاه ۲۱ تا ۵۱ جلسه که هر جلسه ۱/۵ ساعت طول می‌کشد است بصورت سیمناراهایی با دیدگاه روانکاوی برگزار می‌شده است. سعی می‌شده است که اساسی‌ترین فرآیندها طرز کار و آمادگیهای اینگونه گروهها را مورد بررسی قرار دهند نتایج این تحقیقات را با همکاری آنژیو^۲ به رشته تحریر در آورده است.

در گروههای آماده‌سازی شرکت‌کنندگان در موقعیت نوجوانی قرار می‌گیرند و در واقع به نوجوانی بازگشت می‌کنند در اینحال در قالب واپس‌گرایی خود همان رفتاری را دارند که نوجوانان در مرحله رشد نوجوانی از خود بروز می‌دهند.

برای اثبات چنین فرضی ضروریست که طبیعت عواملی که در گروه موجب واپس‌گرایی می‌شود و همچنین امکانات و الزاماتی که موجب رشد در گروه می‌شود مورد پژوهش قرار گیرند.

بازگشت به نوجوانی و تجدید رفتارهای اختصاصی آن به نظر ما وابسته به سه دسته از عواملی است که نمایانگر واپس‌گرایی هستند:

۱- درخواست برای آماده شدن و جریان آماده شدن و آماده‌سازی با واپس‌گرایی ارتباط ویژه‌ای دارد و شرایطی که برای درخواست تعیین شده نیز تقویت کننده واپس‌گرایی است.

۲- آمادگیهای گروه آماده‌سازی: در گروه تغییر زمان و تغییر فضا ترکیب و حجم گروه و بویژه اعلام قواعد گردد بوسیله کارگردان گروه از عوامل ایجاد کننده واپس‌گرایی است. این عوامل نمودارها روانی و حرکات انفعالی روانی و حرکات نوجوانی را باعث می‌شوند افتتاح و ختم گروه به منزله از دست دادن دیگران و سوگواری است.

^۱ اصطلاح Formation بیشتر معادل تربیت بکار می‌رود مثلا تربیت معلم تربیت مدرس در این مفهوم است که ما واژه آماده‌سازی را انتخاب کرده‌ایم.

^۲ آنژیو D. Anzieu استاد دانشگاه در پاریس از روانکاوان و رواندرمانان نامی جامعه علمی و پژوهشی نیمه دوم قرن بیستم است کانس از شاگردان آنژیو است.

۳- نحوه زندگی گروهی: گروه بخودی خود بزرگسالان را در موقعیت نوجوانی قرار می‌دهد. کیفیت و خصوصیات ارتباط‌های عاطفی و بیان خویشتن در گروه و نحوه سرمایه‌گذاری عاطفی بر گروه مبین حالات نوجوانی است در این حال بزرگسالان بدنای خاص برمی‌گردند که با غمزدگی همراه است.

قبل از شرح هر یک از عوامل یاد شده جنبه‌های عمومی واپس‌گرایی را یادآور می‌شویم: واپس‌گرایی حاصل یک فرآیند طبیعی انتقالی و خودبخودیت است که به موجب آن هر فرد با بازگشت و برگرداندن انرژی لیبیدوئی بر خود می‌کوشد تا حالت خود شیفتگی خویش را بازبینی کند. برای اینکار لازم است که یک موقعیت یا فعالیت تازه باعث تحرک انرژی و بروز مرحله و سطحی شود که برای ارضاء لیبیدوئی "من" لازم است. بعنوان مثال سودمندی و ضرورت واپس‌گرایی در رویا قابل مشاهده است. واپس‌گرایی در رویا به منزله جریان عادی و موقتی وظیفه و حدت‌دهندگی "من" را دارد وحدتی که تحت تاثیر خستگی و استرس بهم‌خورده است. در کودکان واپس‌گرایی موقتی لیبیدو موجب بازگشت به مرحله خودشیفتگی زندگی می‌شود و همچنین موجب بازگشت من از زمان حال به مرحله خشنود شدن و همی یلی در زمان گذشته می‌شود و به کودک امکان می‌دهد که مرحله و سطح ابتدائی و قدیمی از خشنودی را درک کند و استحکام لازم را برای تسلط و تصاحب موقعیت یا فعالیت جدید بازباید.

بنا بر نظر فروید چنین واپس‌گرایی بیمارگونه را علاوه رویا در هنگام سوگواری و عشق می‌توان یافت و همچنین در مرحله نوجوانی و بحرانهای سن بزرگسالی دیده می‌شود. درخواست، آماده شدن، واپس‌گرایی و مرحله پیش‌سازی:

(لاکان^۱ معتقد است که واپس‌گرایی در درمان روانکاوی از همان لحظه درخواست شروع می‌شود با واسطه درخواست تمام گذشته تا نهایی‌ترین حد دوره نخستین کودکی فرصت بروز پیدا می‌کند درخواست کردن مراجعه کار «نهاد» اوست و او جز با «نهاد» نمی‌تواند زندگی کند و پس از درخواست و آماده شدن، دنباله کار «نهاد» را ادامه می‌دهد. از این طریق است که واپس‌گرایی روانکاوانه واقعیت می‌یابد و خود را نشان می‌دهد.

لاکان Lacan روانپزشک و روانکاو و صاحب نظریه است که اندیشه‌های او را در روانکاوی و یا نظریه Imaginaire, symbolique et reel (I.S.R) خیال، سمبل و واقعیت بعد تازه‌ای در برداشتها و تحلیلهای روانی داده است. کانس مانند نویسنده این گزارش از استفاده کنندگان درسهای لاکان بوده است.

واپس گرافی، بازگشت به زمان حال نهاد را با واسطه سمبلیایی که در، خواست مورد استفاده قرار می‌گیرند، می‌نمایاند و همین خصوصیت درخواست، مبنای پدیده انتقال و مشخص ویژه درمان روانکاوی است در مرحله درخواست ما می‌توانیم از تحول تاریخی و یا موقت واپس‌گرایی سخن بگوییم.

پس از این توضیح کانس از خود می‌پرسد: در گروهایی که برای آماده‌سازی روان‌درمانگر است درخواست چگونه است و چه نقشی دارد...؟ برای پاسخ به این سوال انواع درخواستها را که آنژیو طبقه‌بندی کرده است بشرح زیر نقل می‌کند:

۱- درخواست هستی‌گرایانه^۱: در این نوع درخواست، مراجع از خود می‌پرسد من چه هستم و چه می‌توانم باشم، آیا من هستی با قوا می‌دارم، آن چگونه است؟

آیا شرکت در گروه آماده‌سازی نوعی تغییر یافتن، یا ایجاد مهارت در عمل کرد است و یا جستجوگری برای درمان است که من دنبال می‌کنم؟

۲- درخواست منش‌گرایانه^۲: مراجع در این نوع درخواست می‌خواهد مکانیسم دفاعی قدرتمندتری را در گروه برای مقابله با کششهای دهانی و نشیمنگاهی پیدا کند.

۳- درخواست برای کاهش: مراجع برای کاهش زمان درمان روانکاوی اقدام به درخواست روانکاوی گروهی نموده است.

۴- درخواست بدون قید و شرط: مراجع می‌خواهد اصلاح خطاهای اساسی او بدون قید و شرط صورت گیرد.

۵- درخواست برای تجربه گروهی: مراجع می‌خواهد در یک گروه شرکت کند.

در گروه زندگی کند و گروهی را تشکیل دهد.

درخواست‌های یاد شده غالباً درخواستی با حالتی کودکانه است که برای بازیابی قدرت مطلقه، تجدید حیات و نامبردگی است.

حوادثی که از زمان آماده شدن مراجع برای دادن درخواست تا انجام درخواست اتفاق می‌افتد.

^۱ Existententieu

^۲ منظور از «منش» caractere در مفهوم روانکاوی آن خصیصه‌های ویژه‌ایست که بطور ثابت در اثر تشبیت لیبید و در یکی از مراحل رشد فرد ظاهر می‌شود که عمده‌ترین آنها مرحله دهانی، نشیمنگاهی و نرینگی است.

دارای اهمیت ویژه‌ایست که کانس به این مرحله پیش‌سازی^۱ می‌گوید، مراجعه به یک روانکاو و شرکت در یک گروه آماده‌سازی، دارای مرحله پیش‌سازی است که آمادگی‌های لازم را برای انتقال و یا مقاومت بوجود می‌آورد. آمادگی‌ها نتیجه واپس‌گرایی است که در این زمان بروز می‌کند. کیفیت حوادث این مرحله در سرمایه‌گذاری عاطفی شرکت‌کنندگان در گروه و در فرآیند آماده‌سازی آنها موثر است این دو تابع و متبوع یکدیگرند. ناکافی بودن شرایط پیش‌سازی برای واپس‌گرایی از معیارهای تشخیص برای بازسازی از شرکت مراجع در گروه است. اگر شرایط پیش‌سازی موجب واپس‌گرایی بیش از اندازه شود از شرکت مراجع باید جلوگیری کرد.

از جمله عواملی که کیفیت حوادث دوره پیش‌سازی را تعیین می‌کند یکی «قطع رابطه‌ایست» که مراجع با محیط اجتماعی، شغلی و عاطفی خود می‌کند و دیگر «ملاقات با ناآشنایان» و «هزینه و بهانی» است که برای درخواست خود متحمل می‌شود و بالاخره «نحوه درگیری فرد» برای شرکت در گروه آماده‌سازی است.

باید توجه داشت که فرآیندهای «پیش‌سازی» گروه و کارگردانان گروه را تحت تاثیر قرار می‌دهد خواه یک نفر یا یک زوج و یا تعداد بیشتری باشند.

ما این پدیده را بخوبی در گروهایی که برای آماده‌سازی تشکیل داده‌ایم تجربه کرده ایم. جلسات مقدماتی که برای سازمان دادن یگ گروه و یا برای برگزاری یک سمینار بوجود می‌آوریم کنشی دوگانه دارد که در سازمان‌دهی گروه یا سمینار موثر است یکی آنکه کارگردان گروه نزدیک شدن زمان تشکیل گروه دچار پدیده مقاومت و مکانیسمهای دفاعی در برابر فرآیند واپس‌گرایی می‌شود: در خود فرومی‌رود، حرکات تکراری برای مراسم برگزاری گروه انجام می‌دهد، نظریه‌ها و افکار خود را گسترش می‌دهد و بالاخره به پیش‌داوری‌های دربارہ نتایج و نحوه جریانی که در گروه اتفاق خواهد افتاد می‌پردازد.

این چیزها در میدانی وهمی عمل می‌کنند، وهمی که زائیده انتظارات روانکاو است، بوجود آمدن چنین میدانی وابسته به فرآیند واپس‌گرایی است که خود با فرمول درخواست و کارهایی که در مرحله پیش‌سازی انجام می‌گردد پیوستگی دارد. در این جا نظر آنژیو را اضافه می‌نمائیم

^۱ این اصطلاح به مفهوم تمهیدات اولیه آماده شدن درمانجو برای وارد شدن در روان‌درمانی گروهی و یا انفرادی است با قدری تسامح پیش‌سازی Prelaboration را معادل آن قرار داده‌ایم.

او و معتقد است که واپس‌گرایی روانکاو در روانکاو‌های انفرادی تابع کارشها و تفسیرهای روانکاو‌ی او است.

لازمه درک مراجع آنست که همراه با او بطور موقت واپس‌گرایی نماییم بدون آنکه دچار احساس گناهکاری و یا چشم بسته بودن گردیم. سپس با به آگاهی آوردن نمودهای روانی، اخذ شده در واپس‌گرایی و گذراندن آنها از خلال گفتاری سازمان یافته بسرعت به حال اولیه باز گردیم.

تحلیل و تفسیر روانکاو‌ی در مرحله اول، کار ناخود آگاهی روانکاو است، برای انتقال تحلیلها به مراجع لازم است که از آگاهی بگذرد و این آگاهی موجب گسترش آن می‌شود. در گروه‌های آماده‌سازی، در سمینارهایی که با نظریه روانکاو‌ی تشکیل می‌شوند تبادل اوهام مبنای روابط افراد و روابط گروهی است. تحلیل و تفسیرهای روانکاو موجب مصرف شدن اوهام و رفع خیالهای باطل می‌شود.

برای این کار، واپس‌گرایی در مراحل رشد و تبدلات وهمی ضروریست. تحلیل و تفسیر در گروه مانند تحلیل و تفسیر انفرادی و فنی ممکن است که روانکاو بنا واپس‌گرایی محدود و بازگشت پذیر بتواند شرکت‌کنندگان را احساس کند، دریابد و در گردش خیالی گروهی آنها را همراهی نماید.

بخش هشتم

هنگامه‌های آزادی‌درمانی گروهی

یادآوری: نخست اشاره‌ای کوتاه به دیدگاهی که در ۱۰ سال گذشته درباره دانش و دانشهای بالینی داشته‌ایم سپس آن را در روان‌درمانی گروهی بکار می‌گیریم^۱:

در شیوه گزارشگری نخست واژه‌هایی را که بکار می‌بریم نشانه‌یابی^۲ می‌نماییم سپس با آنها سخن می‌گوییم. از دانشجویان و اندیشمندان بزرگواری که نوشته‌های مرا می‌خوانند

^۱ در شماره‌های ۲۱ تا ۲۴ فصلنامه تازه‌های روان‌درمانی با عنوان آزادی‌درمانی مبنای تلاشهای خود را در آموزشها، پژوهشها، تشخیصها و درمانهای بالینی آورده‌ایم و در شماره ۲۵ و ۲۶ کاربرد آن را در خانواده‌درمانی نشان داده‌ایم.

^۲ در مقاله‌ای با عنوان آسیب‌شناسی دانش (شماره‌های ۲۱-۲۴ تازه‌های روان‌درمانی) گفته‌ایم، که واژه‌های دانشی را نمی‌توان "تعریف" کرد. تنها بدان نشانه‌هایی از آنها بسنده می‌نماییم.